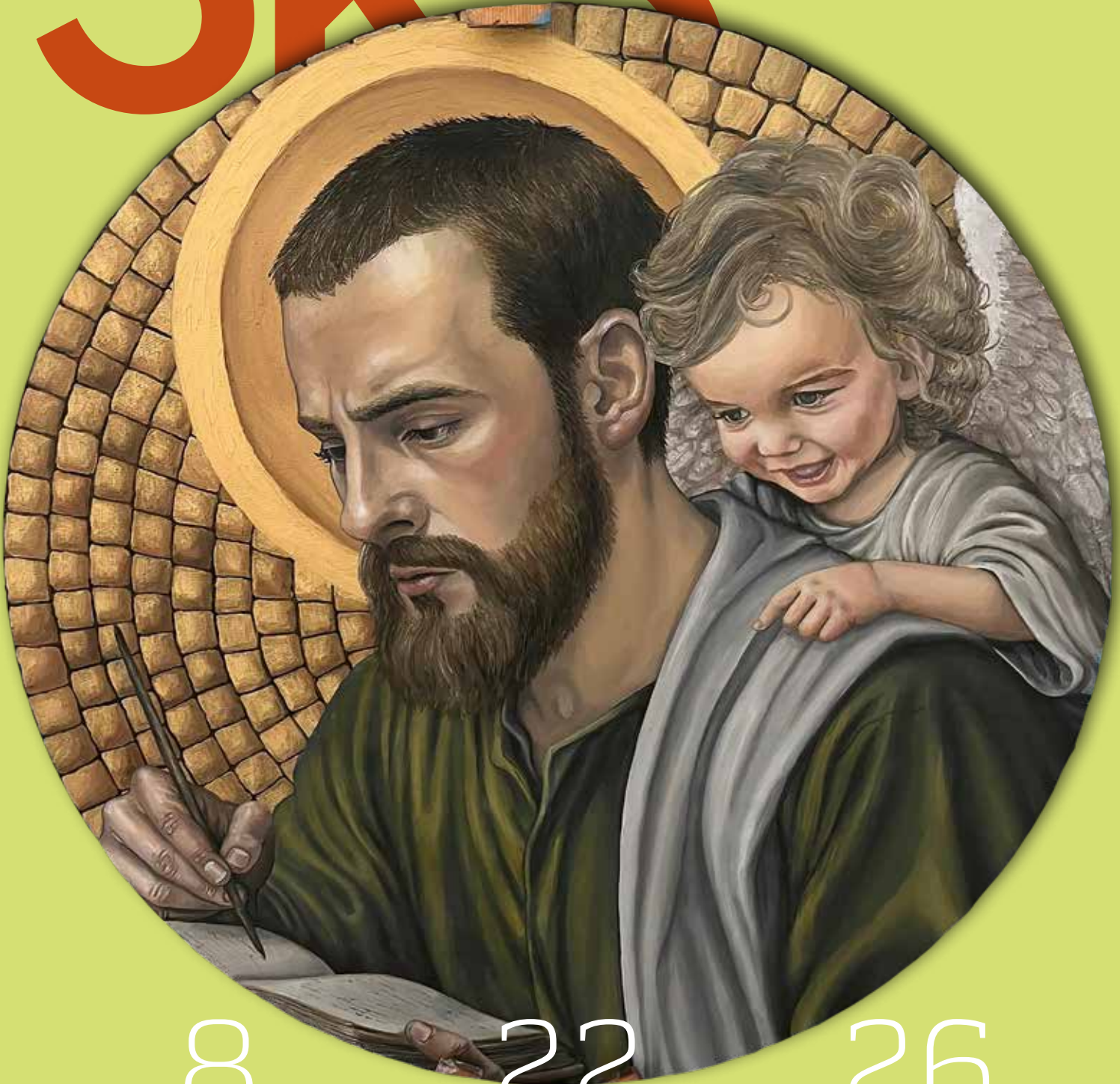

Magazine van het Bisdom Haarlem-Amsterdam

JUNI
2026
3

SAMENKERK

8

Heilige Huisjes
Haarlem

22

Feest Petrus
en Paulus

26

Encycliek Leo
XIV over AI

Magazine van het bisdom Haarlem-Amsterdam

JUNI
2026
3

SAMENKERK

Foto voorpagina: Maria Luisa Alze Alcalde (zie pag. 34)

Foto pag. 21-22: Kruisiging van Petrus (l.) en bekering van Paulus (r.) van Michelangelo Merisi da Caravaggio (1571-1610) in de basilica S. Maria del Popolo (Cerasi-kapel), Rome

Colofon

SamenKerk is het magazine van het Bisdom Haarlem-Amsterdam en verschijnt zes keer per jaar. Nummer 3 van 2026 – jaargang 51
De volgende uitgave verschijnt op 6 augustus 2026.

Redactie

<vacant> (hoofdredactie), Eric van Teijlingen (tijdelijk eindredactie), Chris Bond, Eugene Jongerden, Jerry Keuss (redactiesecretariaat).

Medewerkers

Mariska Adrichem, Ada Bakker, Michel Bakker, Jasperine van der Plas, Anneke Donkers, Leo Fijen, Ingrid Henkemans, Marcel Poorthuis, Vera Schneijderberg, Rowy van der Vlugt.

Redactieadres

SamenKerk • Postbus 1053, 2001 BB Haarlem
Telefoon • 023-5112600 Fax • 023-5112629
IBAN • NL86 ABNA 0230 8523 19
E-mail • samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl
www.bisdomhaarlem-amsterdam.nl

Abonnement

Abonnementenadministratie • 023-5112600.
Zes nummers *SamenKerk* • € 39,- per jaar
Zes nummers *SamenKerk* in het buitenland
€ 49,- per jaar

Advertenties

Redactie *SamenKerk*
samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

Grafisch ontwerp

Impulsar strategy & design • www.impulsar.nl

Technische realisatie

Vanderperk Groep • www.vanderperk.nl

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming worden overgenomen. Van sommige teksten en illustraties is de herkomst niet te achterhalen; verantwoordelijken kunnen reageren via het redactieadres.

ISSN 1384-8747

Heilige Huisjes Haarlem

8

Een bedevaart naar een heiligdom is een reis naar je geloof, hoop en liefde voor God en elkaar.

In Haarlem-Noord sieren 58 heiligen van beeldhouwer Mari Andriessen de gevels van de huizen.

Ga mee op bedevaart

15

SamenKerk al 50 jaar úw bisdomblad
Neem een abonnement op *SamenKerk*. Info:
samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

H. Franciscus van Assisi

6

Sint-Franciscus stierf in de nacht van 3 op 4 oktober 1226. Dit jaar 800 jaar geleden.

Op 29 juni vieren we Petrus en Paulus en eten we peentjes en peultjes

Hoogfeest Petrus & Paulus

22

Eerste encycliek paus Leo XIV

26

Leo XIV's eerste encycliek over menselijkheid en kunstmatige intelligentie gepubliceerd.

Apostelportretten

34

In Amsterdam-Zuid sieren straks twaalf apostelen de kerk. Ze worden stuk voor stuk in een Amsterdamse woning geschilderd.

En verder

- 4 Woord van de bisschop
- 7 Kort nieuws
- 11 Alkmaarse Vierdaagse in Heiligdom in Heiloo
- 12 Kathedralen en basilieken
- 18 Parels uit de schattengrot
- 19 Recepten voor 24 en 29 juni
- 20 Inspiratie
- 23 Leo Fijen
- 24 Paus Leo XIV: 'il papa della pace'
- 28 Welkom bij de Kerk
- 30 Nederlandse voetstappen in en rond de Sint-Pleter
- 33 Geboekt
- 36 Puzzel
- 37 Kort nieuws
- 38 Personalialia
- 39 Agenda

Vrede zij u!

De inzet van paus Leo XIV
voor de vrede

Alle media hebben erover bericht: de Amerikaanse president Donald Trump is negatief over de uitslatingen van paus Leo XIV over oorlog en vrede. Zijn reactie op de woorden van de paus leidde vervolgens weer tot verontwaardigde reacties van regeringsleiders en vele anderen. Na een bezoek daarop op 7 mei jongstleden van de Amerikaanse Secretary of State Marco Rubio aan de paus meldde het perscommuniqué dat de gemeenschappelijke inzet was vernieuwd om goede wederzijdse relaties te cultiveren. Maar waar ging het eigenlijk om?

K

ritiek president Trump

Paus Leo XIV riep op 7 april, de avond voor het aflopen van een ultimatum van de Verenigde Staten aan Iran, op om af te zien van een alles vernietigende aanval op

Iran. Die aanval vond inderdaad gelukkig niet plaats. Maar daarna, op 12 april, bekritiseerde president Trump de woorden van paus Leo XIV en hij herhaalde zijn kritiek op 5 mei. De woorden van de paus waren gevaarlijk, meent Trump, en de paus zou Iran het bezit van kernwapens willen toestaan. De katholieke vice-president J.D. Vance suggereerde dat de paus de katholieke leer over de rechtvaardige oorlog niet goed had begrepen. Paus Leo gaf vervolgens aan dat hij niets anders deed dan het evangelie verkondigen.

Vrede zij u

In het evangelie volgens Johannes vinden we de afscheidsredes van Jezus bij het Laatste Avondmaal (Joh. 14-16) waarin de Heer spreekt over liefde, eenheid en vrede en over een wereld, die de leerlingen niet goed gezind is. Na zijn verrijzenis waren de eerste woorden van Jezus tot zijn leerlingen: "Vrede zij u" (Joh. 20, 21). Dat waren ook de eerste woorden, die paus Leo XIV na zijn verkiezing op 8 mei vorig jaar sprak vanaf het balkon van de Sint-Pieter. De engelen hadden al van vrede gezongen boven de stal van Bethlehem, toen het Kind Jezus net geboren was. Alleen al uit deze paar voorbeelden blijkt dat een boodschap van vrede in het hart van het christendom geschreven staat. Trouwens, in iedere eucharistieviering bidden we om vrede en wensen we elkaar de vrede, vlak vóórdat we ter communie kunnen gaan. Die vrede

houdt natuurlijk veel meer in dan de afwezigheid van oorlog. Die omvat de verzoening met God, met de naaste en met jezelf.

Rechtvaardigheid

Ook over recht en rechtvaardigheid wordt talloze malen in de Bijbel gesproken. Zo roept de profeet Jesaja op om op te houden "met kwaad doen. Leert liever het goede te doen, betracht rechtvaardigheid, helpt de verdrukten, verschaft recht aan de wezen, verdedigt de weduwen" (Jes. 1, 16-17). Terecht ervaren we als de kern van ons christen zijn

en handelen het goede doen en het kwade laten. Het hoort dus bij de 'kerntaak' van de Kerk om op te komen voor vrede en rechtvaardigheid.

Rechtvaardige oorlog

Maar natuurlijk is daar niet alles mee gezegd. Want wat betekent dat in concrete situaties? En wanneer is een oorlog rechtvaardig? In de loop van de eeuwen hebben allerlei katholieke denkers zich met die vraag bezig gehouden. De H. Augustinus (354-430) heeft hierin de toon gezet: een oorlog is alleen moreel aanvaardbaar als die wordt verklaard door een wettige overheid,

wordt gevoerd met een goede intentie (zonder haat of wraak) en als die een rechtvaardig doel heeft. De H. Thomas van Aquino (1225-1274) heeft dit uitgewerkt en door het Decreet van Gratianus (rond 1140) kwam het terecht in het recht van de Kerk. Oorlog is een laatste middel, geweld moet proportioneel zijn, onnodige schade vermijden en erop gericht zijn het recht te herstellen.

Alleen is deze visie een beetje in crisis geraakt. Niet omdat dit niet meer klopt, maar omdat oorlogen zo veranderd zijn door het gebruik van massavernietigingswapens. Paus Johannes XXIII publiceerde in 1963 de encycliek *Pacem in terris* (Vrede op aarde) en legde de nadruk op dialoog, op een weg van rechtvaardigheid en verzoening. In de lijn van de traditie veroordeelde deze paus de totale oorlog. Bij het gebruik van de wapens van nu, kun je eigenlijk niet meer spreken van een rechtvaardige oorlog. Daarvoor zijn de wapensystemen zelf te weinig geproportioneerd, té veel vernietigend, al blijft er een recht om zich (geproportioneerd) te verdedigen tegen agressie.

”
**Na zijn verrijzenis
waren de eerste
woorden van Jezus
tot zijn leerlingen:
“Vrede zij u”**

Gaudium et Spes

In 1962 werd het Tweede Vaticaans Concilie geopend. Tot 1965 kwamen alle bisschoppen jaarlijks twee maanden samen in Rome. Eén van de hoofddocumenten van deze kerkvergadering was de Constitutie *Gaudium et Spes* (Blijdschap en Hoop) uit 1965, dat onder meer over vrede gaat en het voorkomen van oorlog. Daarin is onder meer te lezen: "Elke oorlogshandeling die zonder onderscheid is gericht op de verwoesting van hele steden of grote gebieden met hun inwoners is een misdaad jegens God en de mens zelf, die met kracht en zonder aarzelen veroordeeld dient te worden. Het bijzondere gevaar van een oorlog in deze tijd bestaat hierin dat hij de bezitters van de nieuwste wetenschappelijke wapenen als het ware de gelegenheid biedt dergelijke misdaden te begaan en de menselijke wil, via een soort kettingreactie, tot de vreselijkste plannen te drijven"(GS 80). Het is duidelijk dat het Concilie hiermee het gebruik van bijvoorbeeld atoomwapens veroordeelt. Paus Leo XIV reageerde op 7 april vanuit deze leer van de Kerk op het plan van president Trump om de totale beschaving van Iran te vernietigen.

Ontwapening

Gaudium et Spes heeft zich uitgesproken tegen de wapenwedloop die de oorzaken van oorlogen niet wegneemt, maar die juist verergert. "De bewapeningswedloop is een zeer ernstige plaag voor de mensheid en een onverdraaglijk onrecht tegenover de armen"(GS 81). Daarom doet het conciliedocument concrete voorstellen om door middel van verdragen tot ontwapening te komen en uiteindelijk met instemming van de volkeren tot een totaal verbod op oorlog. Dat kan alleen wanneer er een door allen erkende openbare wereldautoriteit is, die de internationale veiligheid kan garanderen (GS 82).

Nooit meer oorlog

Nog tijdens het Tweede Vaticaans Concilie, op 4 oktober 1965, bezocht paus Paulus VI de Verenigde Naties (VN) in New York om daar op te roepen tot een versterking van het gezag van de VN. "Nooit meer oorlog!",

Keer op keer roept paus Leo XIV op af te zien van geweld en de weg van diplomatie en onderhandeling te gaan

riep de paus daar uit. Wat is er weinig terecht gekomen van die oproep! De wereld is momenteel vol krijgsgeweld en het gezag van de Verenigde Naties is steeds meer verzwakt. Toch is oorlog zo ongeveer de ergste gruwel, dat een volk kan overkomen. Daarom is het juist nu van zo groot belang dat onze paus Leo XIV steeds weer oproept om de weg naar vrede en rechtvaardigheid te gaan voor alle volkeren.

Vrede nu

Paus Leo XIV heeft de boodschap van vrede gemaakt tot het hart van zijn pausschap. Keer op keer roept hij op af te zien van geweld en de weg van diplomatie en onderhandeling te gaan. Die oproep tot verzoening, rechtvaardigheid en vrede behoort tot de kern van het evangelie. Laten we de paus steunen met ons gebed en onze inzet voor vrede en recht. ■

Bisschop Johannes Hendriks

Kijk op Kathedraal-TV naar een gesproken versie van deze 'Wat ik u zeggen wil'.

Sint-Jansprocessie

Op zondag 21 juni wordt in Laren (NH) de traditionele processie ter ere van Sint Jan de Doper gehouden. Al eeuwenlang trekken gelovigen uit Laren en omstreken rond 24 juni naar een historische plek buiten de dorpskern. Op deze plek stond ooit een middeleeuwse kruiskerk, waar het Sint-Jansfeest werd gevierd. In 1806 kon het katholieke geloof weer openlijk worden beleefd en groeide deze bedevaart uit tot een indrukwekkende processie. Om 11.00 uur vertrekt de processie vanuit de basiliek naar het Sint-Janskerkhof, waar rond het middaguur de H. Mis wordt gevierd. Aansluitend (rond 13.00 uur) keert een Sacramentsprocessie terug naar de basiliek, waar een afsluitend lof is. Info: www.sintjanlaren.nl/wie-zijn-wij/sint-jansprocessie

Bazaar bij de kathedraal

De geur van versgebakken lekkernijen, gezellige drukte en warme ontmoetingen: op zaterdag 27 juni is van 11.00-18.30 uur in en rond de St.-Bavokathedraal (Haarlem) een gezellige bazaar in het teken van 'Eén hart, één gemeenschap'. De dag begint met een qua talen en culturen internationale eucharistieviering. Info: www.koepelkathedraal.nl

Vrijwilligers luchthaven-pastoraat

Van de miljoenen passagiers op Schiphol zoeken zo'n honderdveertigduizend de stilte van het 'Meditation Centre' of Stiltecentrum voor gebed, meditatie, een korte viering, een gesprek of een luisterend oor. Naast de professionele krachten zoekt het Luchthavenpastoraat Schiphol (in 1975 opgericht door ons bisdom) nieuwe vrijwilligers (m/v). Zij zijn steeds aanwezig in de ruimte en vangen reizigers en personeel op, verwelkomen hen, schenken koffie/thee en helpen passagiers daar waar nodig. Info: www.luchthavenpastoraat.nl

Vaticaan op Biënnale Venetië

Het paviljoen van de Heilige Stoel op de Biënnale van Venetië van dit jaar is gewijd aan Sint-Hildegard van Bingen (1098-1179). De Biënnale Arte 2026 duurt van 9 mei tot 22 november en heeft als motto 'In Minor Keys' (= mineurtoonladders). De Heilige Stoel heeft zich laten inspireren door het leven en werk van de benedictines uit het Rijnland, die als geleerde mystica groot gezag in de Kerk verwierf. Zij is ook beroemd geworden als componist van religieuze muziek. Het Vaticaanse paviljoen in Venetië draagt de titel 'Het oor is het oog van de ziel'. De tentoongestelde stukken nemen dan ook de vorm aan van een "klankgebed" en roepen op tot contemplatief luisteren.

In Amsterdam als in Haarlem zijn in bepaalde straten bijzondere gevelstenen en katholieke architectuur te zien. Michel Bakker liep ze af. In deze editie van *SamenKerk* neemt hij u mee naar de 'heilige huisjes' van Haarlem. In het zomernummer van augustus gaan we naar Amsterdam.

Heilige Huisjes Haarlem

ndien u eens gaat wandelen langs de Haarlemse Jan Gijzenkade, Eem-, Lek- en Lingestraat in Haarlem-Noord wordt u in de gaten gehouden door maar liefst 58 heiligen. De gevelsculpturen zijn alle van beeldhouwer Mari Andriessen. Een mooie omgeving en een iconografisch

feest van herkenning.

Architect Jacques van Velsen, de 'architect van de katholieke zuil' ontwierp dit complex - tegenwoordig een Gemeentelijk Monument - met in totaal zestig eengezinswoningen. Het was een initiatief van de Rooms-Katholieke Vereniging voor Groote Gezinnen, met het doel de woningnood onder de kinderrijke katholieke gezinnen te verminderen. De relatief grote woningen, gebouwd door de Rooms-katholieke Coöperatieve Woningbouw Vereniging St. Josef te Haarlem, waren bedoeld voor gezinnen met zes of meer kinderen. Volgens de herdenkings-gevelsteen vond de inzegening plaats op 6 februari 1932, door pastoor Wilhelmus Cornelis Dessing van de parochie Onze Lieve Vrouw van Zeven Smarten en Sint Bavo aan de Rijksstraatweg. Daarbij zei hij: "Alle huizen vormen als het ware een steenen galerij, een litanie van alle heiligen." Vandaar ook de naam in de volksmond: Heilige Huisjes.

Mari Andriessen maakte de zandstenen sculpturen (1930-1931), aan de buitenzijde van de ritmisch geplaatste uitbouwen van de woningen. Met deze beeldjes van evangelisten, apostelen en heiligen - allen met naam - hoopte de architect in aansluiting op de overtuiging van opdrachtgever en bewoners, de woningen een katholieke uitstraling te geven. Andriessen maakte ongeveer per week een beeld en ontving daarvoor 35 gulden. Dit was 'na aftrek van de levering van de steen'; die steenkosten bedroegen 15 gulden per beeldje.

De beeldhouwer

De Haarlemse beeldhouwer Marie Silvester (Mari) Andriessen (1897-1979) kwam uit een katholiek gezin: "Naturellement Catholique". Hij ging naar de School voor Kunstnijverheid in Haarlem en vervolgde zijn opleiding aan de Rijksacademie in Amsterdam (begin twintigste eeuw de beste opleiding voor beeldhouwers).

Jan Bronner was daar directeur. Zijn hele leven zou Mari Andriessen veel ontzag voor hem houden. In de oorlog weigerde Mari Andriessen lid te worden van de nationaalsocialistische Nederlandsche Kultuurkamer. De consequentie voor kunstenaars die geen lid wilden worden was, dat zij geen opdrachten kregen en hun werk niet ten toon mochten stellen. Andriessens Haarlemse atelier werd in de beginjaren van de oorlog door het verzet gebruikt als wapenopslag. Zelf hield de kunstenaar in zijn huis meerdere joodse onderduikers verborgen. Een hachelijke situatie, die hij niet tot het einde toe kon volhouden omdat hij zijn gezin niet in gevaar wilde brengen.

Wie zijn er te zien?

Adressen: Jan Gijzenkade 243-297, Lekstraat 2-34, Eemstraat 19-35 en 58-72, Lingestraat 46.

Afgebeeld zijn de heiligen:

Vincentius, Lodewijk, Johannes de Doper, Pancras, Maarten van Tours, Joris, Blasius, Bonifatius, Benedictus Labre, Laurentius, Christoffel, Sebastiaan, Bernardus, Henricus, Anna, Clara, Margriet,

Aagt, Theresia van Avila, Elisabeth van Thüringen, Catherina, Maria Magdalena, Marcus, Lucas, Matteüs, Johannes, Maria [H. Maagd Maria en Johannes bij Eemstraat 68-72 samen ook 'de Kruisberg' genoemd], Jacobus de Meerdere, Thomas, Petrus, Paulus, Andreas, Cecilia, Agnes, Cunera, Jozef, Thomas van Aquino, Augustinus van Hippo, Benedictus van Nursia, Antonius

van Padua, Nicolaas, Franciscus, Servaas, Isidoor, Bavo, Eloy, Radboud, Adelbert, Willibrord, Jeroen, Leonardus van Veghel, Ignatius van Loyola, Hubertus, Liduina, Lucia, Barbara, Gertrudis en Hildegard van Bingen.

Met dank aan Olga van der Klooster

hand, waaronder het bekende Bavo-beeld (links van het priesterkoor).

Aan het woord

In een interview (*Volkscrant* van 1 mei 1959) zei Mari Andriessen: "Ik maakte heiligenbeelden. Zulke...! En ik weet nog, dat ik in die tijd zo'n 57 gevelstenen heb gemaakt. Of waren 't er 59? Nou, schrijf maar 57. 't Was voor een woningbouwvereniging - elke gevelsteen een heilige. Ze betaalden vijftig gulden per steen en daar moest ik zelf het materiaal van kopen. Ja, gekke tijd was dat. Nou viel het wel mee, want ik had er 'n zachte steensoort voor uitgekozen, maar je zal altijd zien, dat er een paar keiharde bij zitten. Uit één van die stenen zou ik de heilige Vincentius met een paar kinderen hakken. Van die kinderen had ik spijt als haren op m'n hoofd, want 't leek wel kiezel en het duurde veel te lang. Dat was echt wel 'n strop. Nee, ik zeg niet waar die huizen staan anders ga je nog kijken ook."

Maar dat kunt u nu wel gaan doen! ■

Michel Bakker

Na de oorlog wordt Mari Andriessen bekend als de 'beeldhouwer van het verzet'. Als hoogtepunt geldt misschien wel 'De Dokwerker' op het Jonas Daniël Meijerplein te Amsterdam (brons, 1952). Het herinnert aan de stakingen als daad tegen de deportatie van joden in februari 1942. Aan de Haarlemse Dreef staat zijn bekende 'Man voor het vuurpeloton'. Een beeld dat bij veel voorbijgangers emotie oproept. Harry Mulisch schreef erover: "Zo zeer als zijn handen, hebben nog nooit twee handen het leven losgelaten. Ook zijn sjofele pak is klaar voor de dood: misschien is dit kostuum wel het ongelooflijkste van dit beeld". In 1956 kreeg Andriessen de prijs van de Stichting Kunstenaarsverzet 1940-1945. En sinds 1967 ontving hij jaarlijks van rijksweg een 'eregeld'. In de Sint-Bavokathedraal zijn diverse altaren en heiligenbeelden van zijn

”
Ik weet nog, dat ik in die tijd zo'n 57 gevelstenen heb gemaakt. Of waren 't er 59?

Bekijk alle gevelstenen:

Foto: '4 van Alkmaar'

Alkmaarse Vierdaagse in Heiligdom Heiloo

Van 10 tot en met 13 juni staat Alkmaar en omgeving opnieuw in het teken van wandelen tijdens 'De 4 van Alkmaar'. Vier dagen lang trekken duizenden wandelaars door het Noord-Hollandse landschap, met onderweg een dagelijks afwisselend parcours langs stad, polder en duinen. Eén van de vaste punten op de route sinds 2015 is de doorkomst bij het heiligdom van Onze Lieve Vrouw ter Nood.

Op vrijdag 12 juni wandelen deelnemers van kerk naar kerk. Het heiligdom in Heiloo is daarbij een mooie tussenstop. De Genadekapel biedt wandelaars de mogelijkheid om even naar binnen te gaan, een kaarsje op te steken of simpelweg kort stil te staan. De twintig-, vijftwintig- en veertigkilometerroutes

voeren langs Onze Lieve Vrouw ter Nood, waardoor veel wandelaars deze plek aandoen. Voor hen is de passage langs het heiligdom een prettig moment in de route, een plek om even op adem te komen voordat zij hun wandeltocht vervolgen. ■

DE 4 VAN ALKMAAR

De vrijdagroute is kerkenroute: start is bij de Grote Kerk (Alkmaar) en de route gaat langs de voormalige St.-Josephkerk, de slotkapel van ruïne Kasteel Egmond, de Abdij van Egmond, de Corneliuskerk (Limmen), het witte kerkje en O.L.V. Ter Nood (Heiloo).

www.de4vanalkmaar.nl
www.olvternood.nl

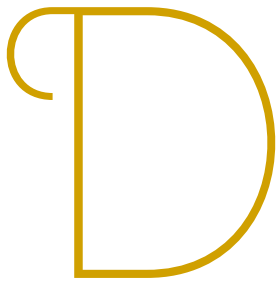
Brabant

Nederland telt acht bisdommen, tien kathedralen en 27 basilieken. Hugo Kolstee bezocht ze allemaal. Hij publiceerde er een boekje over, getiteld 'Alle kathedralen en basilieken van Nederland'. Speciaal voor SamenKerk beschrijft hij een aantal van deze kerkgebouwen in alle bisdommen van ons land. Na Breda gaan we zuidelijker naar Den Bosch voor een Bossche Bol en dan de Sint-Janskathedraal en de Sint-Petrusbasiliek in Boxmeer.

Foto's: Wim Koopman

Den Bosch

De imposante Sint-Janskathedraal in Den Bosch – eigenlijk de kathedrale basiliek van Sint Johannes de Evangelist – heeft een achthonderdjarige geschiedenis. Naast bischopskerk, parochiekerk en bedevaartkerk is zij ook een nationaal monument. Het bisdom 's-Hertogenbosch werd opgericht in 1559.

De St.-Janskerk was als parochiekerk gebouwd. Later werd deze romaanse kerk, op de toren na, verbouwd (naar voorbeeld van de kathedraal van Amiens) tot het prachtige kerkgebouw, die we nu kennen.

Na de verovering van Den Bosch door prins Frederik Hendrik 'de Stendwinger' in 1629, werd de Sint-Jan bijna tweehonderd jaar door de protestanten gebruikt. Maar toen keizer Napoleon in 1810 in 's-Hertogenbosch was, werd hem duidelijk dat de overgrote meerderheid van de bevolking katholiek was. Napoleon zegde hierop resoluut de kerk toe aan de katholieken en in 1853 werd zij (na 224 jaar) zelfs weer kathedraal. In 1929 kreeg de kathedraal van paus Pius XI de eretitel basiliek.

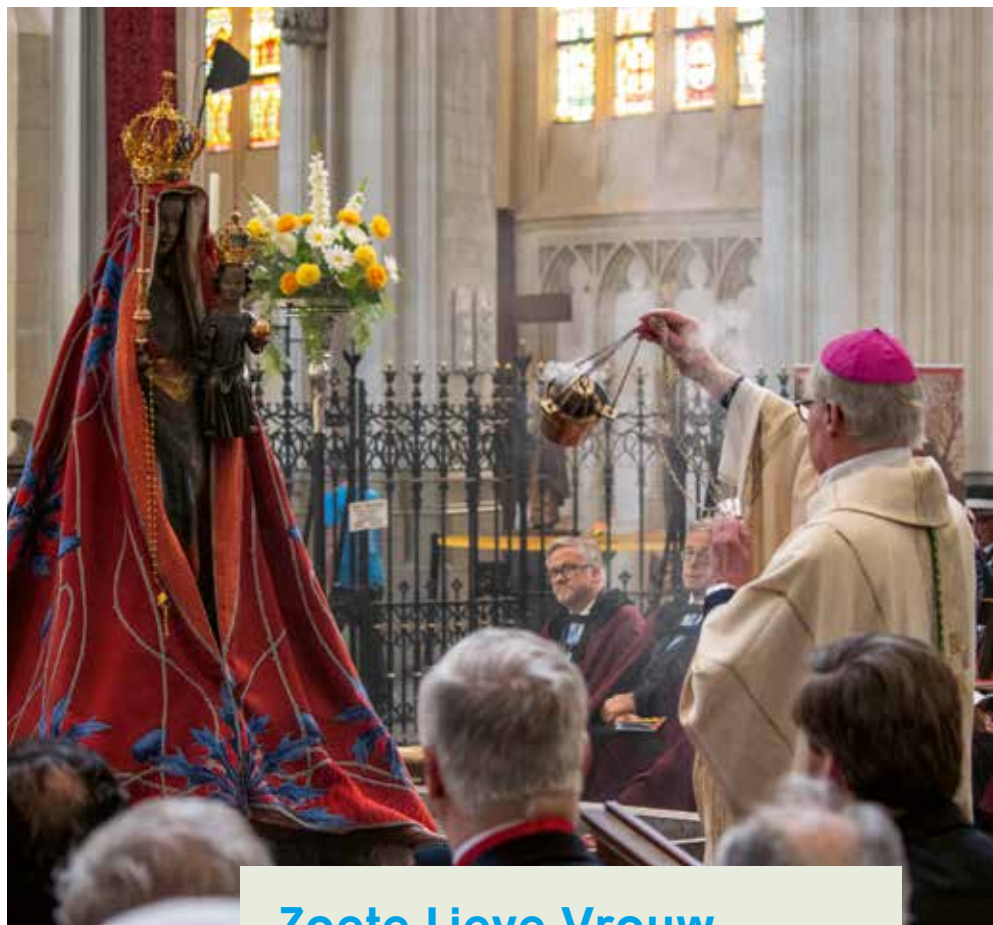
Grootste kerk

In deze grootste katholieke kerk van Nederland bereikt de Brabantse gotiek haar hoogtepunt. Transept en schip zijn bekleed met een overvloed van fijn beeldhouwwerk in natuursteen. Uniek zijn de zestien dubbele luchtbogen met 96 beeldjes. Op elke bovenste luchtboog zitten steeds zes figuren zoals gekke mannetjes, monsters en duivels, muzikanten en werklieden, maar ook apen en draken. Tot de prachtige inventaris behoren verder de fijn gesneden preekstoel uit 1570, het majestatelijke orgelfront uit 1620, de vijftiende-eeuwse koorbanken en de koperen doopvont uit 1492. Het lijdensaltaar in de Sint-Jan is gemaakt rond 1500 in Antwerpen. Nog een bijzonderheid is het 'gedraaid baldakijn' boven het beeld van Leonardus van Veghel, een van de martelaren van Gorcum. Dit baldakijn tegen een vieringpijler is een meesterwerk: elke etage is een paar graden gedraaid ten opzichte van de basis. Het werd in 1485 gemaakt door de Bossche meester Alart Duhomeel.

Koepel

Een enorme houten toren, met op de spits een twee meter hoog koperen beeld van Johannes de Evangelist, stond vroeger boven de viering. Maar in 1584 sloeg de bliksem in de toren, die brandend naar beneden viel. De toren zou nooit meer herbouwd worden. In plaats daarvan is op de stenen onderbouw de nu zo vertrouwde koepel gebouwd.

Bij een restauratie in 2011 plaatste beeldhouwer Ton Mooy op het dak een modern beeld van een engel in spijkerbroek met een mobieltje aan het oor. Via het nummer 0900-746 8526 kunt u de engel bellen! Sinds dit voorjaar is de bellende engel beter zichtbaar vanaf het plein én via een interactiever systeem reageert de belengel op wat gebruikers zeggen.

Zoete Lieve Vrouw of Zoete Moeder

De Mariadevotie was vanouds van grote betekenis in Den Bosch. De verering van het miraculeuze beeld van de Zoete Lieve Vrouw of Zoete Moeder begon in 1380 toen het in de bouwloods van de Sint-Jan werd gevonden. Rondom dit beeld deden zich vele mirakelen voor en zo groeide 's-Hertogenbosch uit tot bedevaartsplaats. Elke meimaand trekken drommen bedevaartgangers van heinde en verre naar Den Bosch. Ze steken een kaarsje aan bij het bekende beeld, waarbij Maria een mooie mantel draagt.

Boxmeer

In het centrum van Boxmeer staat de St.-Petrusbasiliek, officieel de Basiliek van Sint Petrus en Paulus. Deze klooster-, parochie- en bedevaartkerk werd in 1951 gebouwd, in de stijl van de Bossche School. De oorspronkelijke kerk op deze plek werd tijdens de oorlog door de Duitsers verwoest. In de crypte zijn resten van de voormalige romaanse en laatgotische kerk te zien. In deze kerk vond rond 1400 het zogenaamde 'Bloedwonder' plaats. Zo werd Boxmeer een bedevaartplaats. De kerk staat naast het karmelietenklooster, dat in 1652 werd gesticht door graaf Albert van den Bergh. Na de Tachtigjarige Oorlog was Boxmeer één van de belangrijkste katholieke enclaves in Brabant.

In 2000 is de toen pas 48 jaar oude kerk, door paus Johannes Paulus II tot basiliek verheven

De karmelieten vingen katholieken op uit de verre omtrek voor missen en sacramenten. Om het aanzien van de plaats te vergroten werd een Latijnse school geopend. Tot op vandaag zijn de pastoors van Boxmeer karmelieten. De uit de verwoeste kerk geredde kunstschaten

kregen een plaats in het interieur van de nieuwe kerk uit 1952. Zo bezit de basiliek een schitterend eikenhouten oksaal (zangzolder) uit 1634 in renaissancestijl. Het doorstond de oorlogsverwoestingen. Op de balustrade zijn de wapens aangebracht van graaf Albert van den Bergh en zijn echtgenote.

In 2000, bij gelegenheid van het zesde eeuwfeest van het H. Bloedwonder, is de toen pas 48 jaar oude kerk, door paus Johannes Paulus II tot basiliek verheven, mede omdat (de in 1985 zalig en in 2022 heilig verklaarde) Titus Brandsma in Boxmeer gewoond en gewerkt heeft. Hij werd overigens in de Sint-Jan in Den Bosch op 17 juni 1905 priester gewijd. ■

Hugo Kolstee

Heilig Bloedwonder

De oorsprong van de Boxmeerse Vaartprocessie gaat terug naar het jaar 1400. Een priester twijfelde aan de verandering van brood en wijn in het Lichaam en Bloed van Christus tijdens de consecratie. De miswijn, zo wil het verhaal, stroomde toen over de rand van de kelk en kwam als Heilig Bloed op de altaardoek. De priester kwam hierdoor tot inkeer. Deze altaardoek wordt bewaard in een zilveren reliekhouders in de Heilig Bloed-kapel en wordt in de Boxmeerse Vaart meegevoerd. Om het Bloedwonder te herdenken trekt sinds het begin van de vijftiende eeuw elk jaar, twee weken na Pinksteren, deze processie door de versierde straten van Boxmeer onder het traditionele beieren van de klokken. Dit jaar op zondag 7 juni 2026.

Een bedevaart is meer dan een reis. Het is een tijd om op adem te komen, ruimte te maken voor gebed en stilte, en samen met anderen op weg te gaan. Even los van de drukte van alledag mogen we opnieuw ontdekken wat ons draagt: geloof, hoop, verbondenheid en vertrouwen.

Lourdes

In Lourdes verscheen Maria – “Ik ben de Onbevleete Ontvangenis” – achttien keer aan Bernadette Soubirous. Sindsdien komen miljoenen pelgrims voor (innerlijke) genezing en om nieuwe kracht te putten bij de bron. Deze bedevaart wordt afgesloten met een viering in de grot van de verschijningen, waarin onze bisschop mgr. Jan Hendriks zal voorgaan.

- Vliegreis: woensdag 9 t/m maandag 14 september 2026
Busreis: dinsdag 8 tot en met dinsdag 15 september 2026
- www.christoffelreizen.nl (vliegreis: CR260145; busreis: CR260146)
- Vliegreis: zondag 13 t/m vrijdag 18 september 2026
- www.huisvoordepelgrim.nl

Kevelaer

Kevelaer in Duitsland (nabij Venlo) is sinds 1642 een bij Nederlanders geliefde Mariabedevaartplaats van de Troosteres van de Bedroefden. Bedevaartdagen in Kevelaer zijn dagen van geloof, bemoediging en ontmoeting. Het thema voor 2026 is: Ruimte geven.

- maandag 6 t/m woensdag 8 juli 2026 (diverse opstapplaatsen in het bisdom)
- kevelaerbedevaart@outlook.com

Banneux

In 1933 verscheen in het Belgische Banneux de H. Maria aan het jonge meisje Mariette Beco. Maria noemde zich daar de Moeder van de Verlosser en de Maagd der Armen. In Banneux vinden gelovigen, zieken en gezonden kracht en troost.

- vrijdag 28 augustus t/m dinsdag 1 september 2026
zaterdag 19 t/m dinsdag 22 september 2026 (zorgbedevaart)
- banneux.bisdomhaarlem@outlook.nl

Brielle

De geschiedenis van de Martelaren van Gorcum speelde zich af ten tijde van de Opstand tegen Spanje, een strijd om politieke als religieuze onafhankelijkheid. Eind juni 1572 werd Gorcum door de Geuzen ingenomen. Zij namen de katholieke geestelijken gevangen en brachten ze naar het op 1 april 1572 ingenomen Brielle. Daar werden in de nacht van 9 juli negentien van hen in een turfschuur opgehangen.

Het heiligdom in Brielle om de Martelaren van Gorcum te gedenken en om te bidden op hun voorspraak is van 14 juni t/m 31 augustus geopend (dinsdag t/m zondag van 13.00-16.30 uur). De Nationale Bedevaart 2026 vindt plaats op zaterdag 11 juli. Info: www.martelarenvangorcum.nl

Uitgebreid overzicht bedevaarten vanuit ons bisdom:
www.bisdomhaarlem-amsterdam.nl
(kies: afdelingen > bedevaarten)

Of mail: bedevaarten@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

Franciscus, vredesgetuige

pace e bene

Franciscus van Assisi stierf in de nacht van 3 op 4 oktober 1226 en maakte zo zijn overgang (*transitus*) naar het eeuwige leven. Daarom viert de franciscaanse familie elk jaar op de avond van 3 oktober de transitus en op 4 oktober het feest van Franciscus. Deze vieringen zijn dit jaar speciaal omdat het achthonderd jaar geleden is dat de heilige van Assisi heenging. Dit is het eerste van drie artikelen in *SamenKerk* over Sint-Franciscus.

P

aus Leo XIV stelde afgelopen januari een speciaal jubeljaar voor alle gelovigen in om het hele jaar in het teken van het voorbeeld van de man uit Assisi te stellen. De paus stelt hem daarbij in de eerste plaats voor als een getuige van vrede.

In zijn gebed voor dit Franciscaanse jubeljaar tot de heilige Franciscus roept de paus de heilige aan als onze broeder, die achthonderd jaar geleden de dood tegemoet ging als een man in vrede, die de vrede gevonden had in het kruisbeeld van San Damiano en die ongewapend de linies van oorlog en misverstand overstak. Hij vraagt de heilige om diens voorspraak en genade opdat de gelovigen verzoeners, bruggenbouwers en vredestichters worden. Dit klinkt verder in het decreet waarin dit jubeljaar werd aangekondigd, waarbij elke christelijke gelovige opgeroepen wordt om in het Franciscusjaar, “naar het voorbeeld van de heilige van Assisi, zelf een voorbeeld van heilig leven en een voortdurende getuige van vrede” te worden.

Krijgshaftige ambities

Franciscus wordt dus door de paus naar voren geschoven als een voorbeeld van een leven, dat werkelijk vredevol is. Dit is opvallend, omdat Sint-Franciscus in zijn jonge jaren behoorlijk krijgshaftige ambities koesterde. Hij wilde ridder worden ondanks het feit dat hij niet van adel was. Uiteindelijk smelten de militaire dromen van de jonge Franciscus als sneeuw voor de zon en als gebroken mens keert hij verslagen weer na participatie aan een veldtocht opgegeven te hebben. De Franciscus die in Assisi terugkeert - heel wat illusies armer - beseft nog niet dat hij de eerste stap gezet heeft in een langzaam proces, dat van hem ‘de kleine arme van God’ zal maken, de heilige die met dieren praat en vrede als zijn devies zal voeren.

Vredevolle instelling

Deze Franciscus die van vrede vervuld was, instrueerde dan ook zijn broeders: “In ieder huis dat zij binnengaan, zeggen zij eerst: Vrede voor dit huis.” De franciscaanse missie wordt zo van het eerste

begin een vredesmissie, doordat de broeders aangemoedigd worden om overal als eerste begroeting de vrede te wensen en aldus ook te verkondigen. Deze vrede die door de wereld gebracht wordt door haar overal te wensen, moet ook door de broeders uitgedragen worden. Want de vrede wensen zonder een vredevol hart kan tot niets leiden. Franciscus verwacht dan ook een vredevolle instelling van zijn broeders: “Zij moeten mild, vredelievend en bescheiden zijn, vriendelijk en nederig en met iedereen respectvol praten zoals dat hoort.”

Wederzijds respect

Franciscus zelf voert de daad bij het woord en zal proberen de vijfde kruistocht te beëindigen door met de sultan te gaan praten. Deze haast suïcidale missie eindigt ongelofelijk genoeg in een wederzijds respect tussen Franciscus en de Egyptische sultan Malik al-Kamil. Al eindigt de oorlog er niet door, toch is de wederzijdse herkenning en erkenning van deze moslim en deze christen een mijlpaal in de geschiedenis en draagt het in zichzelf de hoop op een duurzame vrede tussen de volkeren en de religies.

**Paus Leo XIV
vraagt de heilige
om diens voorspraak
en genade opdat
de gelovigen
bruggenbouwers
en vredestichters
worden**

Icoon van vredelievendheid

Als Franciscus in 1225, ziek en gebroken, zijn Zonnelied zingt en daarmee zijn wereldbeeld verwoordt waarin elk onderdeel van de schepping als broeder en zuster deelneemt aan een planeetaire lofzang op God, dan houdt hij daarin de mensheid nog eenmaal de vrede voor. De mens die plaats heeft in zijn Zonnelied is een mens van vrede, want Franciscus dicht: “Wees geprezen, mijn Heer, door hen die omwille van uw liefde vergiffenis schenken, en ziekte en verdrukking dragen. Gelukkig

wie dat dragen in vrede, want door U, Allerhoogste, worden zij gekroond.”

Als hij uiteindelijk in oktober 1226 overlijdt, verlaat hij in overgave en vervuld van vrede onze oorlogszuchtige wereld als een icoon van vredelievendheid. ■

Steven Cauchie ofm

E

x oriente lux, het licht uit het oosten. Deze korte zin herbergt een rijke traditie, maar evenzovele protesten. Bijbelboek Genesis spreekt over het paradijs ten oosten van Eden en een veel latere tra-

ditie spreekt over de Messias die uit het oosten zal komen, evenals de wijzen. En ook de zon komt op in het oosten, en de achtste dag, de zon-dag, is teken van de verrijzenis. Maar hier klinken ook de protesten: is de "oriëntatie", de richting naar het oosten, niet verering van de zon? Vanaf de profeet Ezechiël tot de Zevendedagsadventisten, die de zaterdag en niet de zondag als rustdag hebben, wordt de oriëntatie op het oosten bekritiseerd. Zoals bij veel rituelen zijn er argumenten vóór en tegen te vinden: het gaat vooral om de geest waarin de rituelen worden uitgevoerd. Oudere katholieke kerken zijn naar het oosten gericht, alhoewel daar meer variatie is te vinden dan wel wordt gedacht. Kenner van het Vroege Christendom Sible de Blaauw heeft laten zien dat er in de begintijd van de kerkbouw nog flink werd geëxperimenteerd met de beste oplossing voor het ideaal van de oriëntatie. Zo is de St.-Petersbasiliek in Rome bij binnenkomst naar het westen gericht, maar het hoofdaltaar boven het graf van Sint Petrus staat zo, dat de paus naar het oosten celebreert, dat wil zeggen dat de bisschop van Rome hier al zeventien eeuwen lang ook 'met het gezicht naar het volk' gericht staat.

De gedachte dat de oriëntatie naar het oosten (waarmee de priester met de rug naar het volk staat) sinds de liturgiehervorming is afgeschaft, is overigens voorbarig: er wordt feitelijk niets over gezegd. Belangrijker: in welke geest zou een dergelijke rituele houding zin hebben? Niet bij de geloofsverkondiging natuurlijk, maar wat te denken van de schuldbelijdenis? De priester is dan één met het volk, dat hij vertegenwoordigt, en richt zich in gezamenlijkheid met hen tot de Oriënt. Dat de priester in dezelfde richting bidt en offert als de gelovigen kennen we ook van het Bijbelse priesterschap in de tempel (alhoewel de gebedsoriëntatie naar het oosten in die tijd een verhaal apart is).

Nu laat de tridentijnse liturgie een merkwaardige vorm van schuldbelijdenis zien: het lijkt er op dat in het oude missaal de priester eerst de schuldbelijdenis zegt en daarna het volk nog eens. Overblijfsel van

Marcel Poorthuis is emeritus-hoogleraar in de dialoog tussen de godsdiensten aan de Faculteit Katholieke Theologie van Tilburg University.

de privé-mis? Maar daarmee is de gezamenlijkheid geheel teniet gedaan! Ook de woorden die tegenwoordig bij de offerande klinken, kunnen ietwat vreemd overkomen: "Bid, dat *mijn* en uw offer aanvaard kan worden". Waarom niet "*ons* offer"? Overblijfsel van de tridentijnse liturgie? Liturgist Ko Schuurmans en oud-medewerker van het bisdom zei me eens dat die gezamenlijkheid nog het beste uitgedrukt zou worden als de priester in het gangpad zou gaan staan en zich samen met de gelovigen naar het oosten zou wenden.

Tridentijnse liturgie 3

Zoals vaker met liturgie valt er weinig met zekerheid te stellen, maar wel veel te overpeinzen. Zo is deze column dan ook bedoeld. De kerkhistoricus-archeoloog Franz Joseph Dölger en niet te vergeten de katholieke voorman Alberdingk Thijm hebben beiden een heel boek aan de kwestie van het oosten gewijd. In Thijms boek *De heilige linie* treedt een pastoor op, die op de hoogte gebracht wordt van de nieuw te bouwen kerk: die moet volgens Thijm naar het oosten worden gericht. De pastoor protesteerde heftig: daar staat mijn boomgaard! De soep werd kennelijk toen niet zo heet gegeten; dat zouden wij ook kunnen doen. Het woord 'liturgie' komt uit het Grieks en betekent letterlijk: dienst aan het volk. Liturgie dient dus om te verbinden, niet om scheiding tot stand te brengen.

De volgende keer: Wat is een heilige taal? Behoort het Latijn daar ook toe? ■

Aspergesomelet: Geboorte Sint Jan de Doper (24 juni)

24 Juni (geboortedag H. Johannes de Doper) is een half jaar vóór en ná 24 december (geboorte Jezus Christus): Hij moet groter worden en ik kleiner, verwijst niet alleen naar de Bijbelse uitspraak van Johannes over Jezus (Joh. 3,30), maar ook naar het afnemen van de zon richting de winter (de langste dag is dan geweest). Traditioneel worden asperges en rabarber niet meer geplukt of gestoken. Ze moeten uitgroeien opdat er volgend jaar opnieuw gestoken kan worden. Recept voor vier personen.

- 0,8 kg asperges
- 150 gr boter
- 6 eetlepels olijfolie
- 10 eieren
- peper en zout

Snijd (alleen de zachte delen) van de asperges in kleine stukjes. Smelt de boter en olie. Bak de asperges zachtjes hierin gaar (of kook ze eerst gaar). Klop de eieren, voeg peper en zout toe en giet het eiermengsel dan over de asperges. Geef er vers (boeren)brood bij.

Peentjes & Peultjes: Petrus & Paulus (29 juni)

29 Juni is een uitstekende datum om peentjes en peultjes te eten. Rond deze tijd zijn de verse peultjes en wortelen van de koude grond volop verkrijgbaar. Hoeveelheid naar inzicht.

- halve bos bospeen
- verse peultjes
- extra vierge olijfolie en (witte) balsamicoazijn
- eventueel: verse peterselie

Snijd het groen van de wortels af, maar laat circa één cm zitten. Schil de wortels met de dunschiller en kook ze acht minuten in water met zout. Voeg de laatste twee minuten de peultjes toe. Giet af. Verhit de olijfolie in een wok en roerbak de wortels en peultjes één minuut of korte tijd. Voeg de balsamicoazijn toe en breng op smaak met peper en zout. Bestrooi met de peterselie. ■

29 juni: Hoogfeest van

Petrus

en

Het feest van uw heilige apostelen vervult ons met vreugde:
Petrus, die als eerste van allen het geloof heeft beleden;
Paulus, die het als leraar heeft verklaard.
De een heeft met de heilige rest van Israël de jonge kerk gesticht;
de ander werd de leraar van de volkeren, van allen die geroepen zijn.
Samen hebben zij, ieder op zijn eigen wijze,
de ene gemeenschap van Christus opgebouwd,
en nu zij beiden dezelfde kroon ontvangen hebben,
worden zij in heel de wereld samen gevierd.

Apostelen en Martelaren

Paulus

Hoogfeest van Petrus en Paulus

29 Juni is de dag van de heilige apostelen Petrus en Paulus. Dit hoogfeest wordt zowel in de Rooms-Katholieke Kerk als de Oosters-Orthodoxe Kerken gevierd.

Ook de Anglicaanse en de (Luthers) Evangelische kerk kennen dit feest. Het hoogfeest herinnert aan de marteldood van de apostelen Petrus (Simon) uit Betsaida en Paulus (Saulus) van Tarsus in het jaar 64 of 67 na Chr. Ze zijn twee van de belangrijkste apostelen uit het christendom.

Petrus

Simon kwam oorspronkelijk uit Betsaida maar was visserman in Kafarnaüm, waar hij woonde met zijn gezin en schoonmoeder aan het Meer van Galilea. Als leerling en apostel werd hij de woordvoerder van de Twaalf. Als Jezus vraagt wie Hij is, antwoordt Simon: "Gij zijt de Christus, de Zoon van de levende God" (Mt. 16,16). Daarop zegt Jezus: "Op mijn beurt zeg ik u:

Gij zijt Petrus; en op deze steenrots zal Ik mijn Kerk bouwen" (Mt. 16,18). Petrus, Kefas (in het Aramees) betekent 'steen' of 'rots'. In het Bijbelboek Handeling wordt beschreven hoe Petrus zoals Christus optreedt: hij spreekt toe, hij geneest en hij wordt op wonderbaarlijke wijze tijdens een pesachfeest gered uit gevangenschap. Volgens overlevering ging Petrus naar Rome, waar hij de marteldood stierf tijdens de christenvervolging onder keizer Nero (na de Brand van Rome van midden juli 64). Hij werd (ondersteboven) gekruisigd in een renbaan aan de voet van de Vaticaanse heuvel. Op die heuvel werd hij begraven, waar een *tropaiion* (een monumentje) boven zijn graf werd aangebracht. Onder keizer Constantijn de Grote werd tussen 320-360 een basiliek gebouwd (in de zestiende eeuw vervangen door de huidige Sint-Pieterskerk).

Paulus

Saulus was een joods wetgeleerde en farizeeër. Afkomstig uit Tarsus was hij tevens Romeins staatsburger. In Jeruzalem en daarbuiten vervolgde hij aanvankelijk de aanhangers van Jezus. Op een reis naar Damascus (om daar synagogen te zuiveren) werd hij omstraalt door een licht uit de hemel. Hij viel ter aarde en hoorde een stem: "Saul, Saul, waarom vervolgt gij Mij. Ik ben Jezus, die gij vervolgt" (Hand. 9,3-5). Hij bekeerde zich en noemde zich voortaan met zijn Romeinse naam Paulus. Hij reisde door Klein Azië en Griekenland en stichtte er christelijke gemeenschappen, die hij ook brieven stuurde. Hij verkondigde als apostel van de heidenen het christelijke geloof. Hij werd gevangen genomen en kwam in Rome terecht. Tijdens dezelfde christenvervolging onder Nero werd hij nabij de Via Ostiense door het zwaard onthoofd. Op zijn graf, aan de Via Ostiense, werd eveneens door keizer Constantijn een basiliek gebouwd. ■

H

emelvaart en Pinksteren, deze christelijke feesten zijn net voorbij. De Geest is over ons uitgestort. Maar niet iedereen ervaart dat zo. Lees daarom het eerste verhaal. Maar sta ook open voor

het tweede verhaal. Want Pinksteren gebeurt soms echt in ons leven.

Leeg gevoel

Corona is voor sommige mensen nooit voorbij. Ze worstelen met vermoeidheid, gebrek aan energie en traumatische herinneringen. Ik moet dan altijd denken aan een nieuw lid van de pastoraatsgroep en locatieraad van mijn eigen parochie. Ze was nog niet begonnen aan haar nieuwe uitdaging in onze kerk of ze moest alweer bedanken voor de eer. Corona had alle energie uit haar leven geslagen en haar bestaan op aarde tot een hel gemaakt. Dat geldt tot op de dag van vandaag. Ze zal nooit meer worden wie ze was. Haar oude ik is verdwenen, haar nieuwe leven lijkt niet op haar oude vitaliteit. Dan is Hemelvaart letterlijk een leeg gevoel: Christus is er vandoor, op weg naar de hemel, zij is aan haar lot overgeleverd. En er komt niets voor terug, hoe mooi de verhalen over Pinksteren ook kunnen zijn. Hemelvaart doet dan pijn, Pinksteren blijft een lezing uit het Lectionarium. Meer niet. Laten we nooit vergeten dat er genoeg leden van onze kerken zijn, die zo naar Hemelvaart en Pinksteren kijken. Het is niet overal rozengeur en maneschijn. Laten we daarom wat vaker stilstaan bij mensen die worstelen en lijden na corona, ook in ons midden. En laten we hen nabij zijn, zodat de Geest van Pinksteren af en toe ook hun hart mag raken.

Gezamenlijk afscheid met Hemelvaart

Als ik aan Hemelvaart denk, ben ik ook weer terug in de periode van corona. Ineens stond er een zoon van de overleden vader en de doodzieke moeder voor mijn deur. Vader was binnen een paar dagen gestorven aan corona, moeder vocht voor haar leven in het ziekenhuis. Haar laatste wens was dat haar man in de kist een kruisbeeld in zijn handen kreeg. Met dat verzoek stond de zoon voor mijn deur: of ik een kruisbeeld voor

hem had. Mijn mooiste gaf ik hem die ik niet kende, zoals ik vader en moeder ook nauwelijks kende. Met dat kruisbeeld in zijn handen was er het laatste afscheid van vader. Moeder volgde de plechtigheid vanaf de intensive care in het ziekenhuis. Zij overleefde de corona en herstelde verder thuis. Daar zocht ik haar op,

Hemelvaart & Pinksteren

ze gebeuren
in ons leven

**Wat rond de dood
niet mogelijk bleek,
hebben we alsnog
kunnen doen**

om haar te condoleren, maar ook om te vragen of ik nog wat voor haar kon doen. Dat was niet tegen dovemansoren gezegd. Want ze wilde met haar drie zonen alsnog een gezamenlijk afscheid van haar

man en de vader van haar kinderen. Dat hebben we gedaan met Hemelvaart. Wat rond de dood niet mogelijk bleek, hebben we alsnog kunnen doen: een gezamenlijk afscheid, met alle rituelen. De kist was er niet meer, maar de foto herinnerde aan haar man en hun vader. En we hebben zijn naam bevestigd aan de muur waar alle overledenen een naam hebben, tot in de eeuwigheid. Deze plechtigheid troostte hen en gaf hun het gevoel dat ze in Christus verbonden waren met man en vader. Hij was er niet meer en toch kwam hij weer in hun midden. Dat doet de Geest van Pinksteren. We worden niet aan ons lot overgelaten. ■

A portrait of Pope Leo XIV, an elderly man with glasses, wearing white papal vestments and a zucchetto. He is looking directly at the camera with a slight smile. The background is dark and out of focus.

il Papa della Pace

LEO XIV

Op donderdag 8 mei 2025 werd kardinaal Robert Francis Prevost door het conclaaf gekozen tot Bisschop van Rome en paus voor de Wereldkerk en daarmee de 267e opvolger van de apostel Petrus. Hij koos de naam 'Leo' en plaatste zichzelf daarmee in de lijn van paus Leo XIII (paus van 1878-1903) met diens aandacht voor de menselijke waardigheid.

Z

o schreef hij in 1891 de beroemde encycliek *Rerum Novarum*, waarin hij inging op de problemen van de Industriële Revolutie: armoede, arbeidersrechten, uitbuiting en de opkomst van kapitalisme en socialisme. In onze tijd zijn er nieuwe sociale vraagstukken, zei paus Leo XIV kort na zijn verkiezing. Onder meer de steeds groter wordende rol van artificiële/kunstmatige intelligentie (AI). Volgens de paus brengt AI "uitdagingen met zich mee voor de verdediging van de menselijke waardigheid, rechtvaardigheid en arbeid".

Vrede zij u

In het eerste jaar van zijn pontificaat heeft paus Leo vaak het belang van vrede benadrukt. Zo begroette hij de menigte vanaf het balkon van de Sint-Pieter met de woorden: *La pace sia con tutti voi!* (de vrede zij met u allen!). Het zijn de woorden van de verrezen Heer. In het evangelie van Johannes (hoofdstuk 20) wordt verteld dat Jezus - gekruisigd, gestorven en verrezen - op Pasen bij zijn leerlingen kwam. De apostelen hielden zich verborgen met de deuren dicht, omdat zij bang waren. De verrezen Heer zegt hen: "Vrede zij u." De vrede van de verrezen Christus is "een ontwapende en ontwapenende, nederige en volhardende vrede", aldus de paus in zijn boodschap voor Wereldvrede (1 januari 2026). "Zoals op de avond van Pasen Jezus binnenkwam op de plaats waar zich de leerlingen angstig en moedeloos bevonden, zo blijft de vrede van de verrezen Christus door deuren en barrières heen gaan met de stemmen en de gezichten van zijn getuigen. Het is de gave die het toestaat het goede niet te vergeten, te erkennen dat het overwint, hiervoor samen en nog steeds te kiezen." Vrede kan daarbij niet los worden gezien van gerechtigheid. De profeet Jesaja (32,17) zegt dat vrede een vrucht is van gerechtigheid. In de brief van Jacobus (3, 18) staat dat gerechtigheid een vrucht is van vrede. Bij zijn recente reis naar Afrika (13-23 april) vroeg de paus daarom steeds opnieuw aandacht voor sociale problemen en moderne vraagstukken. Het gehele afgelopen jaar heeft paus Leo, de 'Vredespaus' (*il Papa della Pace*), steeds weer het belang van rechtvaardigheid, vrede en dialoog benadrukt. Zijn rustige karakter en de wijze waarop hij de evangelische boodschap van de Kerk voor de wereld met welgekozen woorden uitdraagt, is een aangename verfrissing te midden van oorlogsretoriek. Vrede brengt vreugde.

”
**Leo XIV plaatste
zichzelf in de lijn
van paus Leo XIII,
met diens aandacht
voor de menselijke
waardigheid**

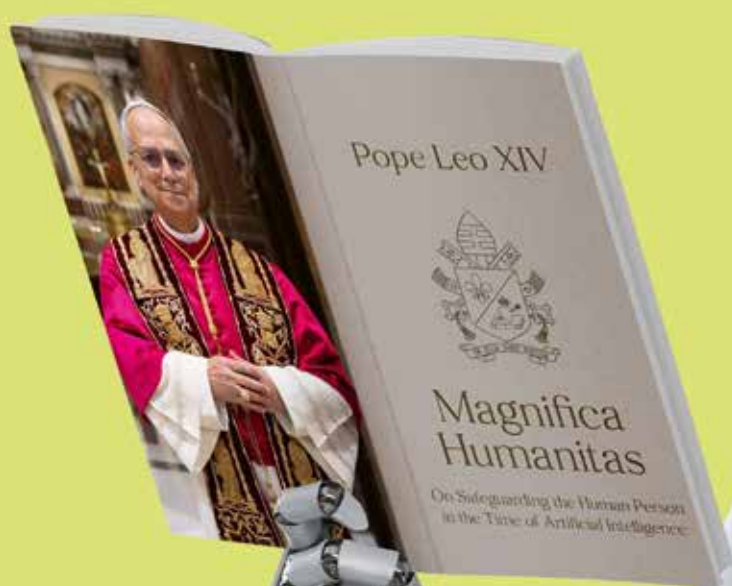
Eenheid en gemeenschap

"Waar ongerechtigheid is, kan geen vrede zijn en waar onvrede is, krijgt gerechtigheid geen kans", schreven ook de Nederlandse bisschoppen in hun brief 'Vrede en Gerechtigheid. Houvast in veranderende tijden'

(15 april 2026). Bisschop Van den Hende, voorzitter van de Nederlandse bisschoppenconferentie, zegt in een korte reactie bij gelegenheid van één jaar pontificaat van de paus: "Hij koos als zijn motto woorden van de heilige bisschop Augustinus, namelijk *In Illo uno unum* (In de Ene zijn wij één). De paus wil voortdurend eenheid en gemeenschap bevorderen, die geworteld zijn in Christus en zijn evangelie. Het pleidooi van paus Leo en zijn gebed om vrede liggen in het verlengde hiervan."

Ik heb u liefgehad

Van paus Leo verscheen in het eerste jaar van zijn pontificaat op 9 oktober 2025 de apostolische exhortatie *Dilexi te* (Ik heb u liefgehad). Paus Leo zegt hierin: "Als we nadenken over de liefde van Christus, worden ook wij geïnspireerd om meer aandacht te hebben voor het lijden en de noden van anderen, en worden we gesterkt in onze inspanningen om deel te nemen aan zijn bevrijdingswerk als instrumenten voor de verspreiding van zijn liefde." De exhortatie sluit af met een oproep. De lezer wordt uitgenodigd om de titel ter harte te nemen: "Door uw werk, uw inspanningen om onrechtvaardige sociale structuren te veranderen of uw eenvoudige, oprechte gebaar van nabijheid en steun, zullen de armen zich realiseren dat Jezus' woorden persoonlijk tot ieder van hen gericht zijn: 'Ik heb u liefgehad'." ■

Encycliek Magnifica humanitas

over de AI-revolutie

“De prachtige mensheid die door God geschapen is, staat vandaag voor een beslissende keuze: een nieuwe toren van Babel oprichten of de stad bouwen waar God en de mensheid samen wonen”, is de openingszin van de op 25 mei verschenen eerste encycliek van paus Leo XIV, getiteld *Magnifica humanitas* (Prachtige mensheid). Deze pauselijke rondzendbrief gaat over het behoud van de mensheid, menselijkheid en menswaardigheid in het tijdperk van kunstmatige intelligentie (AI). “AI moet nu worden ‘ontwapend’ [want] zij moet ten dienste staan van iedereen en van het algemeen belang”, aldus Leo XIV op 25 mei jl.

De paus ondertekende de tekst op 15 mei jl., de 135^e verjaardag van de publicatie van de encycliek *Rerum novarum* (Over nieuwe dingen) van paus Leo XIII. Deze encycliek was het begin van de sociale leer van de Kerk met een moderne kijk op mens en maatschappij: Hoe hoort een sociaaleconomische christelijke samenleving te zijn en te functioneren? Hoe moeten we als christenen vanuit het evangelie omgaan met de werkelijkheid van ons leven en onze samenleving, die steeds verandert. Daarom hebben diverse pausen sindsdien thema's en onderwerpen aan deze sociale leer toegevoegd, zoals paus Pius XI, Pius XII, Johannes XIII met *Pacem in terris* (Vrede op aarde) over vrede tijdens het hoogtepunt van de Koude Oorlog, Johannes Paulus II en Franciscus met *Laudato si* (Wees geprezen) over de ecologie en *Fratelli tutti* (Allen broeders en zusters).

Sociale leer

Paus Leo nam deze pausnaam aan vanwege paus Leo XIII en diens reactie op de industriële revolutie. Nu is er een digitale revolutie gaande, met grote menselijke en maatschappelijke gevolgen en de Kerk wil aan de maatschappelijke discussie bijdragen en een antwoord formuleren op deze ontwikkelingen. Met *Magnifica humanitas* komt met vijf hoofdstukken en ruim honderd pagina's dit kerkelijke antwoord op de werkelijkheid van de digitale revolutie en AI. Omdat paus Leo deze thema's toevoegt aan de sociale leer van de Kerk, geeft hij eerst een overzicht van wat de sociale leer van de Kerk is en op welke principes en waarden deze gestoeld is, als het algemene welzijn van de mens, het algemene goed voor de wereld, subsidiariteit, solidariteit en gerechtigheid.

Digitale revolutie en AI

Vervolgens schrijft hij in het derde hoofdstuk hoe deze sociale leer moet worden toegepast op de werkelijkheid van vandaag en de universele digitale revolutie die gaande is, en met name op de kunstmatige intelligentie. De 'digitale wereld' wordt steeds slimmer en vaster door nieuwe computers, computerchips en -technieken. Deze hebben op zich veel goeds in zich (denk aan hulp bij vertalingen in andere talen en medische onderzoeken) en ze kan de mensheid op allerlei terrein vooruit helpen, maar er schuilen ook gevaren in deze technieken. Gaan robots mensen overnemen? Meer virtuele, digitale contacten, via sociale media, betekent ook minder fysieke, sociale contacten tussen mensen.

Daarbij wijst de paus ook op een zorg dat deze techniek enkel in handen is van enkelingen (superrijken die deze bedrijven bezitten). Ook vraagt hij zich af of internationale instituties of nationale overheden AI niet moeten reguleren? 'Ja' is zijn antwoord.

Zorgen om AI

In het vierde hoofdstuk noemt hij drie universele zorgen wat AI betreft. Ten eerste, hoe gaan we om met waarheid? Wat is nog waar tussen alle 'deep fake' en 'fake news' berichten online. Wat betekent waarheid voor een samenleving, een democratie, communicatie en sociale media? Ten tweede wijst hij op de zorgen voor werk en arbeid. Wat is de waarde van arbeid? Welke gevolgen heeft AI voor werknemers? Er vinden nu al massaontslagen plaats. En ten derde, is de mens nog vrij of is er al sprake van zodanige sociale controle, dat we digitaal massaal in de gaten gehouden worden door de nationale staten, bedrijven en elkaar?

AI en oorlog en vrede

Het laatste hoofdstuk is helemaal gewijd aan het thema van oorlog en vrede. Leo werpt de vraag op of er een cultuur van vrede en beschaving van liefde kan worden opgebouwd in tijden van AI en AI-wapens, waarbij mensen er niet meer aan te pas komen. Tijdens zijn Afrikareis afgelopen april zei Leo XIV het nog als volgt: "De meesters van de oorlog doen alsof ze niet weten dat vernietiging slechts een moment duurt, maar dat een heel leven vaak niet genoeg is om alles weer op te bouwen. Ze sluiten hun ogen voor het feit dat miljarden dollars worden uitgegeven aan moord en verwoesting, terwijl de middelen die nodig zijn voor genezing, onderwijs en herstel nergens te vinden zijn."

Mens en/of robot?

In zijn eerste encycliek stipt Leo, zoals werd verwacht, de vele mogelijkheden en de grote problematiek van kunstmatige intelligentie aan en van een verdere digitalisering van de samenleving en wereld. Waar blijft de door God geschapen aarde met flora, fauna en de mens? Hoe gaan we hier als mensheid, die tot grote dingen

in staat is, mee om? Leo ziet in AI zowel kansen voor de mensheid als ook uitdagingen en gevaren. Waar een mens handelt volgens zijn geweten en over zijn handelen verantwoording moet afleggen (aan andere mensen én aan God), heeft een machine geen ethiek, geen geweten en kun je AI niet in de ogen kijken.

Tot slot

Tot slot nog twee observaties over *Magnifica humanitas*: ten eerste heeft paus Leo de sociale leer van de Kerk verder verrijkt en geactualiseerd. In dit verband vermeldt hij dat deze sociale leer niet alleen voor de wereld bedoeld is, maar ook voor de Kerk zelf. Hij wil dat de Wereldkerk de sociale leer ook op zichzelf en haar eigen handelen toepast. Hij wijst daarbij op het synodale proces (synodaliteit). Ten tweede maakt hij wat je toch wel excuses kunt noemen voor het seksueel misbruik in de Kerk en de (koloniale) slavernij in het verleden. Beiden zijn door de Kerk in het verleden toegedekt en de Kerk heeft duidelijk te laat stelling genomen. Wat betreft slavernij voegde hij eraan toe dat ook in deze tijd een deel van de mensheid als moderne slaven onder slechte omstandigheden de materialen voor computerchips e.d. moeten mijnen en produceren. ■

**Leo ziet in AI
zowel kansen voor
de mensheid als
ook uitdagingen
en gevaren**

WelKom bij de Kerk

Waarom kiezen mensen op latere leeftijd voor de Katholiek Kerk? In 'WelKom bij de Kerk' vragen we het aan recent verwelkomde kerktoetreders. Deze keer Brian Lo (22) uit Amstelveen.

Brian Lo

H

oe ben je met het geloof in aanraking gekomen?

Brian Lo: "Mijn ouders komen uit Indonesië en hebben een Chinese achtergrond; ik ben hier geboren. Ze zijn protestants opgevoed.

Dus ik ook. Maar zo'n twee jaar geleden kwam er bij mij interesse in het katholieke geloof. Via het internet. Het was de periode na corona. Ik ging nadenken over het leven en dus ook mijn geloof. Niet alleen mijn geloof in God, maar ook de vraag waarom er verschillende kerken zijn. Waarom was ik protestant? Ik keek rond op sociale media, naar Tiktok filmpjes, YouTube

enzovoort. Daar hoorde ik argumenten vóór en tegen het katholicisme, het protestantisme en de orthodoxie. Wat mij overtuigde om te kiezen voor de katholieke Kerk, was de duidelijkheid van het katholieke geloof."

Wat raakt je zo in het katholieke geloof?

"Mensen zeggen wel eens dat het katholieke geloof de kerk is van geuren en belletjes. In onze kerk word je als hele mens aangesproken als het ware, in woord en muziek, in geur en kleur. In de kerk maken we iets mee wat we in de wereld niet kunnen vinden, bijvoorbeeld in de eucharistie. Dat verbindt ons met de mensen vóór ons in de tijd. Het zingen van een *gloria* of *sanctus* of

Pater Noster herinnert mij eraan dat ik via de Kerk deel uitmaak van een groter geheel (in tijd als in Wereldkerk). In de kerk gaat het over mensen van nu, maar ook over zaken van eeuwigheid.”

Ben je door je doopsel en toetreding tot de Kerk veranderd?

“Oeh, lastig. Ik ben niet opeens een heel ander persoon geworden, maar ik ben me tegenwoordig bewuster van mijn leven en mijn acties. Ik leef bewuster en denk meer na over mijn leven en geloof. (Lachend) Misschien zaterdag minder lang naar de kroeg om op zondag fris naar de Mis te kunnen gaan.”

Hoe kijk je terug op je doopviering?

Lo: “Omdat ik als kind in de protestante kerk was gedoopt, ben ik niet in de katholieke kerk (opnieuw) gedoopt. De zondag vóór Kerstmis 21 december vorig jaar ben ik in de Kerk opgenomen. Zo schijnt dat te heten. Dat gebeurde met een welkom en daarbij heb ik van pastoor Jongerden het vormsel ontvangen. We hadden samen besloten dat mijn toetreding tijdens de zondagse eucharistieviering van de parochie zou zijn. Op deze wijze konden jongeren zien dat er ook leeftijdsgenoten naar de kerk komen. Ik had familie en vrienden uitgenodigd. Ik vond het heel fijn dat ze erbij waren. Mijn vrienden hebben niet veel met geloof, maar ze wilden graag deel zijn van deze belangrijke stap in mijn (geloofs)leven. Het was een mooie viering. De cantor zong prachtig, herinner ik me. Daardoor was er veel samenzang. Dat zingen raakt me als iets verbindends. Van het moment van het vormsel, toen de pastoor een kruisje met Chrisma op mijn voorhoofd zette, dacht ik: dit is het nu! Het was heel speciaal. Daarna ontving ik voor de eerste keer de heilige hostie. Ook dat was bijzonder. Nog steeds voel ik dat gevoel als ik gedurende de week uitkijk naar het ontvangen van de Heer in de eucharistie op zondag, die tot ons komt in brood en wijn”

Wat voegt geloof aan je leven toe?

“Het geloof in Jezus is voor mij als een kompas voor hoe ik leef. In een wereld waarin het lijkt dat alles kan en mag, is mijn geloof in God voor mij een ankerpunt.”

Je had besloten bij de kerk te komen. Hoe was die eerste stap?

“Via de website van de parochie had ik een mail gestuurd met wat vragen. Als antwoord kreeg ik een uitnodiging om woensdag na de viering naar de kerk te komen voor het koffie drinken. Ik kwam wat later dan de bedoeling was, maar Angelique, de secretaresse van de parochie, ontving me. We hadden een leuk gesprek over het geloof en mijn zoektocht en ze liet me ook de kerk zien. Zij bracht mij vervolgens in contact met de pastoor, met wie ik een serie goede gesprekken gehad heb. Een soort privé catechese. Zo kreeg ik de duidelijke antwoorden, waarnaar ik op zoek was. Daarna was de keuze om erbij te horen snel gemaakt.”

Kerk gaat over mensen van nu maar ook over zaken van eeuwigheid

Hoe reageerde je omgeving?

“Mijn ouders reageerden enthousiast, maar er was nog wat argwaan. Zo was mijn moeder zelf opgevoed door haar ouders met de gedachte: alles is goed in het leven als je maar niet katholiek wordt. Mijn verdere familie is lid van de gereformeerde en baptisten gemeenten. Ze waren wat verrast dat ik dan koos van een ‘meer hiërarchische’ kerk, aangezien mijn vorige kerk een ‘vrije’ evangelische kerk was. Mijn vrienden vonden het bijzonder. Ze waren oprecht nieuwsgierig naar het geloof en de Kerk. Ze stellen me ook vragen, zoals waarom heet kerst kerst (daar had ik geen antwoord op) en wat betekent Pasen? Eentje zei: ‘Dus als jij in de kerk opgenomen wordt, word je binnenkort dan de paus?’. Laten we niet te hard van stapel lopen... Hahaha”

Wat zou je anderen die nog twijfelen, willen zeggen?

In de kerk heb ik mijn plek gevonden, mijn geestelijk thuis. Iemand zei na mijn vormsel: jouw hele gezicht straalt een gevoel van thuiskomen uit. Dat klopt. Ik zou daarom willen zeggen: als je je aangetrokken voelt tot het geloof, doe onderzoek en stel je vragen, maar bid ook veel want bidden is van enorm belang. Bid in het bijzonder tot Moeder Maria, zij is de kortste weg naar Jezus toe. God zal dan de weg in je leven wijzen” ■

Eric van Teijlingen

Nederlandse voetstappen in en rond de Sint-Pieter

Op 18 november is het vierhonderd jaar geleden dat paus Urbanus VIII Barberini in 1626 de kerkwijding verrichtte van de pauselijke basiliek van Sint-Petrus. Die dag werd het kerkgebouw, waaraan architecten en kunstenaars als Bramante, Rafael, Michelangelo en Bernini hadden gewerkt, officieel als godshuis in gebruik genomen. Welke Nederlandse voetstappen liggen er in en rond deze bekendste kerk van de wereld?

W

ie via de hoofdingang de Sint-Pieterskerk binnenloopt is getroffen door de grootheid en misschien ook de grootsheid van deze basiliek in de stijl van de renaissance en de barok. Dat was ook helemaal de bedoeling bij de bouw van de huidige basiliek. De pelgrims uit vooral Noord-Europa (die via de middeleeuwse aflaten financieel flink hadden bijgedragen) moesten overtuigd worden van het katholieke geloof. Vooral de protesterende gelovigen. Je aandacht wordt getrokken naar boven, naar de machtige koepel van Michelangelo en naar het altaarbaldakijn en 'de Stoel' van Bernini en naar de Piëta (rechts) van Michelangelo. En zonder het te merken sta je op een grote ronde porfierstenen steen. En misschien loop je er achteloos overheen of langs. Dat zou jammer zijn, want deze steen komt uit de oude St.-Pietersbasiliek en is eeuwenlang een statieplaats

Foto: Eric van Teijlingen

geweest tijdens de rituelen van de pauswijding en de keizerkroning. Over deze steen liep op Kerstmis 800 Karel de Grote (747-814) naar het hoofdaltaar om daar als eerste keizer van het (middeleeuwse) Heilig Roomse Rijk gekroond te worden.

Onder Karel de Grote kreeg het Frankische Rijk zijn grootste omvang. Ook het huidige Nederland viel daaronder. Hij was 'van ons'. Naast Aken was Nijmegen een geliefde woonplek van keizer Karel. Daarnaast hebben heel wat Nederlanders in Karel de Grote een verre voorvader. Hij was weliswaar vier keer getrouwd maar liet tientallen bastaardkinderen na. Misschien bent u ook een nazaat van hem.

**Over deze steen
liep op Kerstmis
800 Karel de Grote
(747-814) naar het
hoofdaltaar**

Juist dan zou het jammer zijn als u deze bijzondere steen in de vloer van de Sint-Pieter zo voorbij loopt. De ronde rode steen lag oorspronkelijk in het middenschip van de oude basiliek, ongeveer op de huidige plek, maar dan drie meter lager. Deze *rota porfiretica* was een rituele markering van de solemne processie naar het graf van Petrus, onder het hoofdaltaar vóór de apsis van de basiliek, die de Romeinse keizer Constantijn tussen 320 en 350 hier liet bouwen.

Karel in Rome gekroond

Eind december 795 werd paus Leo III gekozen tot nieuwe bisschop van Rome. Afkomstig uit het gewone volk kwam hij spoedig in aanvaring met de Romeinse stadsadel. Een aanslag op zijn leven in 799 maakte dat hij zijn heil zocht in Noord-Europa bij de koning van de Franken, Karel. Het jaar daarop keerde hij in Rome terug. Ook Karel de Grote zelf trok in de zomer van 800 naar Rome, waar Leo III hem eind november ontving.

Op eerste kerstdag werd Karel door Leo III gekroond. Overkwam Karel deze kroning of was het afgesproken werk? Meninge verschillen. Waar de een wijst naar de geschiedschrijver Einhard (een Frankische monnik en tijdgenoot, die een biografie over Karel schreef - red.) en diens vermelde opmerking van Karel toen hij de kerk verliet: "Indien ik met het plan van de paus vooraf bekend was geweest, zou ik, in weerwil van de heiligheid van het feest, niet in de kerk verschenen zijn", terwijl een andere bron daarentegen spreekt van een synode van de Frankische en Romeinse bisschoppen, waarbij de Frankenheerser de keizerlijke waardigheid werd aangeboden. Dit laatste wordt plausibeler geacht en verwijst de opmerking bij Einhard eerder naar de omstandigheden en het verloop van de plechtigheid dan naar de keizerskroning zelf. En zo werd Karel de Grote niet alleen keizer en (symbolisch) opvolger van de keizers van het Romeinse Rijk maar ook beschermheer van de Kerk. Diverse keizers en keizerinnen van het Heilige Roomse Rijk waartoe ook het huidige Nederland behoorde, volgden in de middeleeuwen dezelfde route naar hun kroning bij het graf van Petrus.

Bij de Friezen

De tijd dat Karel de Grote doorbracht in Rome, verbleef hij bij de Sint-Pietersbasiliek op de Vaticaanse heuvel (waarschijnlijk op de plek waar nu 'Campo Santo' is). In de nabijheid waren intussen ook kleine vestigingen (*scholae*) van volkeren waarover hij heerste, zoals de Franken, de Friezen en de Langobarden. De Angelsaksen hadden ook hun eigen schola. Het waren nederzettingen, waar pelgrims die het graf van Petrus bezochten konden verblijven. Friezen uit onze streken (langs de Noordzeekust van Duinkerken tot aan Denemarken) uiteindelijk in Rome aangekomen na een lange en uitputtende reis, konden terecht bij hun landgenoten die dichtbij het graf van Petrus hun eigen schola beheerden, waar ze werden opgevangen, hun taal konden spreken en verbleven. Drie van deze locaties zijn vandaag de dag nog steeds bekend. Naast de Sint-Pietersbasiliek, dichtbij het huidige Campo Santo Teutonico verbleven de Franken, daar waar de Borgo Santo Spirito uitkomt op het Sint-Pietersplein staat de kerk van de heiligen Michael en Magnus, op de plek van de oude 'kerk der Friezen' en verderop de kerk van de Heilige Geest 'in Saksen' (de Angelsaksen). Alleen de Friezenkerk is nog (of beter: wederom) in gebruik bij de erfgenamen van de vroegmiddeleeuwse volkeren, in dit geval de Nederlanders.

Willibrord, Bonifatius en Servatius

De grote geloofsverkondigers van onze streken (lees: Nederland) waren Sint-Willibrord, Sint-Bonifatius en Sint-Servaas. Willibrord reisde twee keer naar Rome, waar hij in 695 aartsbisschop van de Friezen werd gewijd en vestigde zich in Utrecht. Bonifatius bezocht Rome in 718 en werd in 722 in Rome bisschop gewijd met de opdracht om het christendom in Germaanse gebieden te verspreiden. Beiden zijn afgebeeld in de

Friezenkerk

De kerk van de HH. Michael en Magnus – in de volksmond ook aangeduid als 'Friezenkerk' – is de nederzetting van de Friezen, sinds 799. De kerk wordt nu gebruikt door en voor de Nederlandse Romeinen, bezoekers en pelgrims en is dinsdag t/m zaterdag te bezichtigen. Iedere zondag is er om 10.30 uur een viering in het Nederlands. Info: www.friezenkerk.nl

Vlakbij de Sint-Pieterskerk en de Via del Conciliazione is de San Gioacchino in Prati (Via Pompeo Magno 25). De kerk uit 1898 kent veertien nationale kapellen, gedoneerd door diverse landen vanwege het 50-jarig priesterjubileum van paus Leo XIII. In de Nederlandse kapel zijn fresco's geschilderd van de bisschopswijding van Sint-Willibrord, het Mirakel van Amsterdam, de Martelaren van Gorcum, Sint-Liduin van Schiedam, Sint-Bonifatius en Sint-Servaas, die tot de apostelen Petrus en Paulus bidt. Een bezoek waard!

huidige Friezenkerk. Servaas, de eerste bisschop van Maastricht (en aldaar in de Servaasbasiliek begraven), kwam volgens de overlevering naar Rome om meerdere dagen al vastend voor het graf van de apostel Petrus te bidden. Deze scène is zelfs in de Sint-Pietersbasiliek afgebeeld. En wel op

het plafond van een van de zijkapellen (*Madonna della Boccia*) in de zogenaamde 'Grotte', naast het grafmonument van Sint-Petrus. De kapel dateert uit de tweede helft van de zestiende eeuw. Zo ook de frescoschildering. Servaas (rechts) is geknield voor een altaar, zoals dat sinds het jaar 600 in de crypte onder de apsis van de vroegchristelijke kerk bevond (thans de *Capella Clementina*). Op deze plek bevindt je je recht boven het graf van Sint-Petrus en onder het huidige pausaltaar. Sint-Petrus zelf rijst op uit zijn graf (herkenbaar aan de sleutels) en legt één hand op het hoofd van Sint-Servatius, waarmee hij hem zegent. Servaas ontvangt als het ware als beloning de sleutels van de hemelen, omdat hij de strijd tegen het Arianisme ondersteunde. Het Arianisme was een christelijke stroming van de populaire priester Arius uit de vierde eeuw, die de godheid van Jezus en de Geest loochende. Het Concilie van Nicea van 325 veroordeelde deze leer, zodat Servatius als strijder voor het ware geloof kon gelden.

En zo lopen er heel wat 'Nederlandse' voetstappen door de Sint-Pieterskerk in Rome. ■

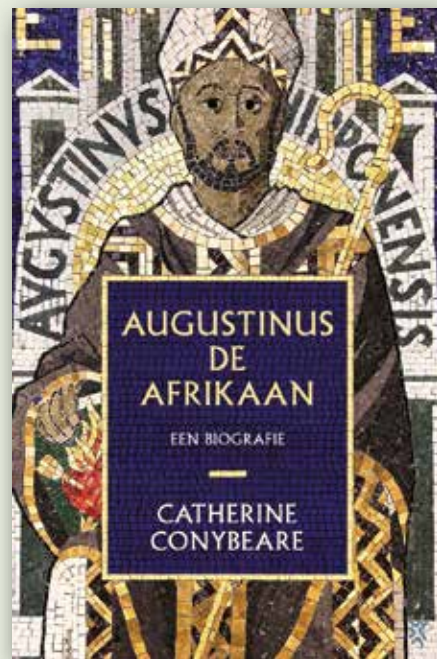
Eric van Teijlingen

van de eucharistische Christus. Marius, die zijn priesteropleiding in de Warmoesstraat deed, was jaren pastoor in Amsterdam in de tijd van de schuilkerken. Hij overleed op 18 oktober 1652 en werd in het hoogkoor van de Oude Kerk begraven.

Amsterdams eerbiedwaardigheid en opkomst | Leonardus Marius (inleiding door Dick Hogenhout)
ISBN 9789464552287 | € 25,00
www.verloren.nl

Augustinus uit Noord-Afrika

Amsterdams Mirakel

Afgelopen maart liepen weer velen de nachtelijke Stille Omgang. De herinnering aan het Mirakel van Amsterdam van 15 maart 1345 is nog steeds springlevend. Dick Hogenhout heeft een boek van Leonardus Marius, van 1631 tot 1652 pastoor van de Begijnhof, wat moderner beschreven, toegelicht en opnieuw uitgegeven: *'Amstelredams eer ende opcomen...'* over het Mirakel van Amsterdam. Het verhaalde de geschiedenis van de stad en het mirakel en schreef een verdediging

“Ik ben een zoon van Sint-Augustinus – een augustijn – en hij zei: “Met u ben ik christen, voor u ben ik bisschop.” Zo mogen ook wij samen op weg gaan naar dat vaderland dat God voor ons bereid heeft”, aldus de net gekozen paus Leo XIV op 8 mei 2025 bij zijn eerste toespraak vanaf het balkon. In toespraken of geschreven documenten haalt de Heilige Vader met regelmaat Sint-Augustinus aan en op 14 april bezocht hij de archeologische vindplaats van het antieke Hippo in de huidige stad Annaba (Algerije), waar Sint-Augustinus bisschop was van 396 tot aan zijn dood in 430 op 75-jarige leeftijd, toen de

stad werd belegerd door de Vandalen. Augustinus kwam uit Afrika en bleef in doen en laten altijd een Afrikaan. Met deze invalshoek schreef Conybeare een vlot geschreven grensverleggende biografie over de invloedrijke Augustinus van Hippo. Eeuwenlang werden Augustinus' Noord-Afrikaanse geboorte en Berberse afkomst eenvoudigweg genegeerd, maar dit boek schijnt nieuw licht op deze kerkvader.

Augustinus de Afrikaan. Een biografie Catherine Conybeare (vertaald: Abjan van Meerten | ISBN 9789043544108
www.kokboekencentrum.nl | € 29,99

ACTIE KERKBALANS 2026

Geef
vandaag
voor de kerk
van morgen

Ingrid Henkemans is erfgoedsspecialist van Museum Catharijneconvent en inventariseert en adviseert de kerken van het Bisdom Haarlem-Amsterdam.

Nieuwe kunst voor de Obrechtkerk

Foto's: Maria Luisa Alze Alcalde

In de wijk Amsterdam-Zuid staat de **Onze Lieve Vrouw van de Allerheiligste Rozenkranskerk**, door Amsterdammers liefkozend de 'Obrechtkerk' genoemd naar de chique Jacob Obrechtstraat, waaraan zij ligt. Het interieur van deze kerk is door de jaren heen verrijkt met kunst van verschillende gerenommeerde kunstenaars, zoals **Mari Andriessen, Albert Servaes en Matthieu Wiegman**. Binnenkort wordt nieuwe kunst aan deze collectie toegevoegd.

D

e kerk is tussen 1908 en 1911 door architect Jan Stuyt gebouwd in neoromaanse stijl met Byzantijnse invloeden. Een voorbeeld hiervan is het cassetteplafond, dat tussen 1921 en 1925 door de Amsterdamse kerkschilder Kees

Dunselman werd gedecoreerd. Hij schilderde een blauwe sterrenhemel met de dierenriem gegroepeerd rond de zon en maan. In de apsis schilderde Dunselman een klassiek Byzantijnse 'Christus Pantocrator': een gekroonde Christus, zittend op een troon, met rijksappel in de ene hand en met de andere hand maakt Hij een zegenend gebaar. Naast de veertien kruiswegstaties langs de lange wanden van het schip voorzag hij ook

de zijwanden van het priesterkoor van schilderijen.

Dunselman inspiratiebron

Voor de nieuwe kunstwerken in de Obrechtkerkvormt het werk van Kees' broer Jan Dunselman een belangrijke inspiratiebron. Zijn muurschildering van het Laatste Avondmaal in de Nicolaasbasiliek (tegenover het Amsterdamse Centraal Station) dient als uitgangspunt voor het werk van Maria Luisa Alze Alcalde (37).

Alcalde werd geboren in Chili en in Londen opgeleid in Sustainable Environmental Design. Ze woont sinds 2019 met haar (jonge) gezin in Amsterdam. Alcalde en haar gezin kerken op de zaterdagavond bij de Engelstalige familieviering in de Obrechtkerk. Ze kwam met het idee om de lege zogeheten tondi (ronde uitsparingen met uitstekende decoratieve rand) te vullen met portretten van heiligen. Hoewel het nooit haar beroep werd, heeft ze haar hele leven veel geschilderd en getekend. Met toestemming van het parochiebestuur en de zegen van kunsthistoricus en voormalig museumdirecteur Henk van Os (1938-2025), die een voorliefde voor religieuze kunst had, begon ze vorig jaar een reeks van twaalf apostelen te schilderen op masoniet (soort hardboard). De paneeltjes zullen boven de scheibogen in de tondi gehangen worden op acht meter hoogte.

Werkwijze

Op dit moment werkt Alcalde tussen alle bedrijven door van een druk gezin in haar Amsterdamse woning aan de vijfde van de in de totaal twaalf voorstellingen. Ze combineert ambachtelijke technieken met moderne hulpmiddelen. Voor de juiste expressie, kleurgebruik en de plooi van de gewaden bestudeerde ze uitvoerig de apostelen van Jan Dunselman. Voordat de ronde paneeltjes beschilderd kunnen worden, moeten ze eerst voorzien worden van verschillende grondlagen. Zo ontstaat een glad oppervlak waarop prettig gewerkt kan worden. Vervolgens worden

de composities van de heiligen digitaal op de computer geschetst. Zodra het ontwerp definitief is, zet ze de tekeningen over op het paneel.

Stap voor stap

Langzaam maar zeker vult ze vervolgens de contouren op met verf waardoor er een mooie voorstelling ontstaat, die er levensecht uitziet. Elke heilige krijg ook een aureool rond het hoofd. Om ervoor te zorgen dat deze stralenkransen allemaal dezelfde afmeting hebben gebruikt ze als hulpmiddel een alledaags keukenbord als sjabloon om een perfecte cirkel te garanderen. Deze stralenkrans wordt vervolgens opgevuld met goudverf in twee tinten. Achter elke heilige plaatst ze een goudkleurig mozaïek waardoor de expressieve hoofden van de heiligen nog beter uitkomen.

Lief engeltje

In de voorstelling van de heilige Matteüs heeft ze zelfs een persoonlijk detail verwerkt. De evangelist is en profiel afgebeeld in kleding met dezelfde kleuren als op Dunselmans Laatste Avondmaal. Maar het engeltje dat over de linker schouder meekijkt en met de vinger op het boek wijst, is gemodelleerd naar Alcalde's eigen dochtertje.

Binnenkort worden de eerste panelen boven de scheibogen geplaatst. Dit zal een mooie hedendaagse aanvulling vormen op het bijzondere interieur van de Obrechtkerk en het gebouw een extra en mooie 'feminine touch' geven. Neem er eens een kijkje... ■

Ingrid Henkemans

Kijk op de bisdomwebsite naar de dagelijkse vorderingen bij het schilderen van het portret van H. Mattëus.

1		2	3	4	5		6
	SK	7				SK	
8	9	SK	10		SK	11	
12		13			14		
15				SK	16		
17		SK	18	19	SK	20	
	SK	21			22	SK	
23							

Vorige puzzel

De volgende winnaars zijn geloot. Van harte gefeliciteerd!

- Mevr. C. Veerman-Mooijer (Volendam)
- Mevr. I. Plein (Amsterdam)
- Mevr. J. Velden (Vogelenzang)

W	A	A	R	M	E	R	K
C	SK	L	A	O	S	SK	E
P	O	SK	D	A	SK	D	E
A	B	D	IJ	B	I	E	R
P	E	L	S	SK	C	U	P
I	R	SK	J	A	SK	N	U
E	SK	M	E	R	K	SK	N
R	A	A	S	K	A	L	T

Horizontaal

- 1 Daar kun je in zee op zitten
- 7 Houtafval in het haar
- 8 Gepensioneerde geestelijke
- 10 Engels kleintje?
- 11 Afkorting van koffie?
- 12 Koppel uit de financiële wereld
- 15 De geografische aanduiding is klaar in Noorwegen
- 16 Water dat water verliest
- 17 Als die voorbij gaat, hoor je niets
- 18 Gemengd?
- 20 Toon die schuift
- 21 Nostalgische bromfiets
- 23 Een ra

Verticaal

- 1 Nat grondvlak
- 2 Binnenlandse strijd
- 3 Dwang is verkeerd
- 4 Met een heester in het geweer
- 5 Geheel reeds
- 6 Onvriendelijk meubelstuk
- 9 Iets gek en sappig
- 11 Stuk van een boerderij
- 13 Achter maar wel dichtbij
- 14 Aan het slot een lichtgevende buis
- 19 ..... en wee
- 21 Extra notitie
- 22 Stop!

Stuur uw oplossing (met vermelding van naam en adres) vóór 15 juli naar:
 Redactie SamenKerk, Postbus 1053, 2001 BB Haarlem. Of mail naar:
 samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

WJD'27 Seoul

Volgend jaar zomer zijn de Wereldjongerendagen (WJD) in Seoul, Zuid-Korea. Jong Katholiek organiseert één gezamenlijke nationale reis. De geplande reisperiode is van 29 juli tot en met 10 augustus 2027. Wat de WJD gaat kosten is nog niet bekend. De officiële inschrijving opent tijdens de Katholieke Jongerendag op 7 november aanstaande.

Geloof in beeld

Geloof geeft houvast en rust. Rituelen helpen daarbij. Arnon Grunberg, Naema Tahir en Stephan Sanders kregen toegang tot de collectie van het Rijksmuseum Amsterdam en selecteerden ruim veertig objecten, die samen reflecteren op de betekenis van geloof in de wereld van vandaag

De tentoonstelling 'Geloof' is het eerste deel in het drieluik 'Geloof, Hoop en Liefde', georganiseerd door samenwerkende musea. 'Geloven in Gouda' is onderdeel van deze tentoonstelling en het museum heeft ook een mooie vaste collectie religieuze kunst. Tot en met 30 augustus te zien in Museum Gouda (www.museumgouda.nl) en in najaar 2028 in het Westfries Museum Hoorn.

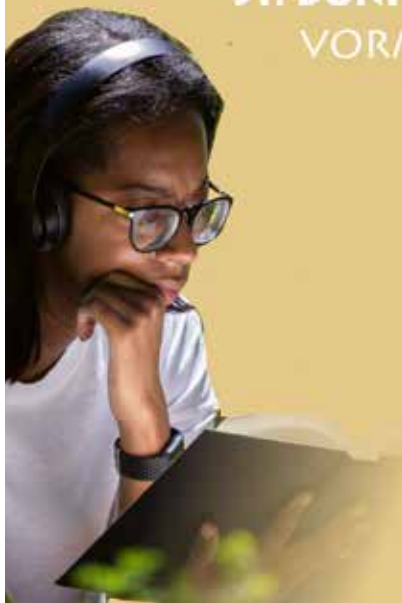
Eind april maakte een groep van 35 jongeren uit Heerhugowaard-De Noord een bedevaart naar Rome. Het is het jaarlijkse sluitstuk van het vormseltraject van deze parochie. De vormelingen (brugklassers) worden voorbereid door oudvormelingen (jongeren van 19 en 20 jaar). Deze laatste groep gaat tot slot van het hele vormseltraject vijf dagen naar Rome, waar ze een intensief programma in de stad, in catacomben en rond het Vaticaan hebben. Dit jaar waren ze samen met kapelaan Javier Acuña en 'oudere jongere' Gerrie Groot in de 'Eeuwige Stad', waar ze veel gelopen, gevierd, geluisterd, gelachen, gegeten en gedronken en weinig geslapen hebben...

HHW-De Noord in Rome

open dag

ST. BONIFATIUS INSTITUUT
VORMINGSCENTRUM

zaterdag
20 juni
09:00 uur

Wil je sterker staan in jouw geloof?
Wil je je verdiepen in het geloof?
Je horizon verbreden?
Groeien om anderen te helpen
hun weg te vinden in het geloof?

Maak kennis met de verschillende
studie en cursus mogelijkheden
in ons vormingscentrum,
het St. Bonifatius Instituut

Ontdek hoe je in een
inspirerende omgeving
en op maat
een studie of cursus kan volgen.

Verdiep je geloof

VORMINGSCENTRUM
ST. BONIFATIUS INSTITUUT
Heiligdom OLV ter Nood Hoogeweg 65 Heiloo
www.bonifatiusinstituut.nl

Klim door de tijd

Een unieke
torenervaring
in Haarlem

koepelkathedraal.nl

Dé dag voor alle vormelingen
en tieners t/m 16 jaar

Bavo dag

HA!
JONG BISDOM
HAARLEM-
AMSTERDAM

Van harte welkom op deze dag van ontmoeting,
verdieping, zang, sport en spel... en veel pret!

Wanneer: zaterdag 20 juni 2026

Waar: St. Bavo kathedraal, Leidsevaart 146, Haarlem

Aanmelding: www.bisdombaarlem-amsterdam.nl/bavodag

Voor wie: alle tieners van 11-16 jaar

Vertrouwd op weg, verrijkt weer thuis

Onvergetelijke
pelgrimsreizen vanuit
de parochies bisdom
Haarlem-Amsterdam

Bedevaart Lourdes vliegreis

woensdag 9 tot en met maandag 14 september 2026

Bedevaart Lourdes busreis

dinsdag 8 tot en met dinsdag 15 september 2026

Christoffel
reizen

Christoffel Reizen werkt
nauw samen met parochies
om geloofsgemeenschappen
te revitaliseren en de essentie
van pelgrimeren te laten ervaren.

Bel of mail ons: uiteraard
komen we graag bij u langs.

info@christoffelreizen.nl

073 203 41 44